

Voorwoord

Lessen uit de dossiers-Essex en -Borealis

De werkzaamheden van de Bijzondere commissie belast met de evaluatie van de wetgeving en het beleid inzake mensenhandel en mensensmokkel zijn op kruissnelheid gekomen bij het schrijven van dit voorwoord.

39 Vietnamese slachtoffers werden eind oktober 2019 levenloos aangetroffen in een koelvrachtwagen achtergelaten in een industriepark van Grays-Thurrock aan de noordelijke oever van de Thames. Wikipedia leert dat Thurrock “de bodem van een schip” betekent in het Saksisch. De slachtoffers zijn niet meer levend van die bodem weggekomen; ze hebben Londen nooit gezien, goed dertig kilometer stroomopwaarts. Meerdere minderjarigen vonden er hun dood, naast jonge mannen en vrouwen, wiens families grote sommen geld hadden neergeteld. De Essex-zaak droeg zonder twijfel bij tot de bewustwording dat het parlement dringend hernieuwde aandacht moest schenken aan de fenomenen mensenhandel en menssmokkel en aan het beleid ter zake.

Myria werd gehoord door de commissie op 25 april 2022 in zijn hoedanigheid van onafhankelijk nationaal rapporteur mensenhandel. Myria had twee ordewoorden voor de bijzondere commissie: ‘detectie’ en ‘capaciteit’. Die gaan hand in hand.

Anderhalve maand later ging langzaam en in de luwte de meest omvangrijke mensenhandelzaak met derdelandse werknemers aan het rollen die België – en bij uitbreiding de Europese Unie – heeft gekend. Alleen in Servië loopt er tegelijkertijd een zaak van minstens even grote *ampleur*, beter bekend als het Ling Long-schandaal, met een Chinese firma als aanbieder van Vietnamese werknemers. De zaak doet wat denken aan ‘onze’ Borealis-zaak, waar Filipijnen aan de slag waren, naast Bengalen, Turken en Oekraïners.

We drukken de wens uit dat de Essex-zaak en de Borealis-zaak door de Bijzondere commissie mensenhandel en mensensmokkel worden aangegrepen om de juiste vragen te stellen, om zowel de slagkracht van de strijd tegen mensenhandel als de duurzaamheid van het apparaat veilig te stellen en een antwoord te bieden op legitieme noden en vragen van mogelijke slachtoffers.

Met dit nieuwe jaarverslag *Gebonden door schuld* stelt Myria scherp op het belang van de detectie van slachtoffers. Wanneer eerstelijnsdiensten Vietnamese werknemers aantreffen die illegaal tewerkgesteld zijn, moeten er onmiddellijk alarmsignalen afgaan. De kans dat zij aan het werk zijn om smokkelschulden af te betalen is heel reëel. Doorverwijzing naar de gespecialiseerde centra is dan aangewezen. Vaak onmondige slachtoffers zullen alleen daar een kans hebben om op verhaal te komen.

Het document met de cijfers van de jongste tien jaar dat Myria op 28 oktober 2022 aan de Bijzondere commissie heeft overgemaakt vertoont, naast opmerkelijke cijfers per actor of uitbuitingsfinaliteit, een bijzonder – zonet merkwaardig – constant beeld over de slachtofferevolutie in het algemeen: het coronajaar 2020 buiten beschouwing gelaten, werden er nooit minder dan 120 (2017) nieuwe begeleidingen opgestart voor slachtoffers en nooit meer dan 156 (2014).

Alle alarmbellen moeten afgaan wanneer het gebrek aan capaciteit om slachtoffers op te vangen en te begeleiden – dat de Borealis-zaak heeft blootgelegd – inspectiediensten ervan zou weerhouden in bepaalde dossiers doortastend op te treden. Of wanneer het risico bestaat dat de gespecialiseerde centra niet in de mogelijkheid verkeren om al het mogelijke te doen voor nieuwe doorverwijzingen van slachtoffers, die onmondig

zijn of sterk onder druk staan van het criminele netwerk waarin ze verzeild zijn geraakt.

Elk beleidsvoorstel moet nu worden getoetst op de impact op het apparaat mensenhandel in zijn geheel en rekening houdend met elk van zijn componenten. Het moet terreinactoren blijven ondersteunen en motiveren, door realisme voorop te stellen en specialisatie te garanderen. Alleen daardoor en door volgehouden aandacht hebben de meest kwetsbare slachtoffers van mensenhandel nog een kans op detectie en bescherming. De gespecialiseerde centra moeten die te allen tijde kunnen bijstaan.

Schokbestendigheid garanderen betekent ook fundamenteel nadenken over situaties met grote groepen slachtoffers die tegelijk of op meerdere plaatsen door eerstelijnsdiensten worden aangetroffen. Soms hebben gerechtelijke overheden of slachtoffers enige tijd nodig om indicatoren mensenhandel aan feiten of verklaringen te toetsen.

Voor Myria moet in zo'n eerste periode de federale overheid als coördinator van het beleid in de strijd tegen de mensenhandel een sleutelrol spelen en alle opties onderzoeken. Bij omvangrijke zaken kan een korte federale fase van zes weken – in samenwerking met de gespecialiseerde centra voor begeleiding – een sleutelrol spelen, om de slagkracht van het apparaat te behouden en de detectie van slachtoffers in veilige en menswaardige omstandigheden te garanderen. Men kan niets bereiken zonder veilige en voldoende opvangplaatsen.

Zolang die oplossingen er niet zijn, dreigen vele honderden uitgebuite werknemers het lot te ondergaan van vele tientallen van de Borealis-slachtoffers, die

met lede ogen ook vandaag nog moeten aanzien dat hun legitieme aanspraak op opvang en begeleiding als mogelijk slachtoffer van mensenhandel in een opsporingsonderzoek letterlijk dode letter blijft. Zij beschikken over geen enkel officieel document waarmee aan hen wordt meegedeeld dat hun de opvang en begeleiding worden ontzegd waarop ze recht hebben. Zij moeten hun verhaal wel via de media uitschreeuwen.

Gebonden door schuld is de titel van het Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2022 van Myria. Op de bijeenkomsten van de nationale rapporteurs mensenhandel vestigt Myria al jaren de aandacht op de verwevenheid van mensensmokkel en mensenhandel. Bij mensensmokkeltrajecten waarvoor zoveel geld moet worden betaald zitten uitbuiting en afpersing het slachtoffer en zijn familie genadeloos op de hielen.

Myria is diep gedoken in de Belgische Vietnamese dossiers, het is een immens werk om daarin op te merken, te isoleren en te analyseren wat overheden kan helpen om nieuwe drama's te voorkomen en smokkelnetwerken hard en doortastend te treffen, zo mogelijk uit te schakelen. Ik hoop oprecht dat ook u zich hierin verdiept. Het brengt de verhalen van de omgekomen slachtoffers tot leven. U zult zien dat er tal van aanknopingspunten zijn met de alledaagse realiteit. Maar u zult ook inzien dat wanneer overheden steken laten vallen, een fatale afloop onmiddellijk om de hoek loert.

Ik wens u meer dan ooit een aandachtige en verrijkende lezing toe van dit verslag.

Koen Dewulf
Directeur